

NÁVŠTĚVA KARLA IV. V PARDUBICÍCH ROKU 1363 A JEHO PŘEDPOKLÁDANÁ CESTA DO VÝCHODNÍCH ČECH AVRATISLAVI

František ŠEBEK

Karel IV. navštívil 14. září 1363 Pardubice, přesněji řečeno, zdržel se zde toho dne. Dokládá to německy psaná a Karlovou císařskou majestátní pečeti opatřená listina, ve které se jako místo vydání uvádějí Pardubice („der geben ist zu Purdowicz“) a zmíněné datum vydání. Listina byla sepsána ve prospěch norimberského purkrabího Fridricha V. Hohenzollerna a dochovala se vedle několika mladších opisů v originále, uloženém dnes v Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz in Berlin.¹⁾ Obsah listiny nechme stranou a pokusme se tu především hledat odpověď na otázku, co vedlo Karla IV. k zastavení se v Pardubicích a v jakých souvislostech k tomu došlo.

Pardubice tehdy představovaly malé poddanské městečko ležící zhruba uprostřed spojnice mezi královskými městy Hradcem (Králové) a Chrudimí a nedaleko přechodu přes Labe (přívozu, respektive brodu). Labe tu mění severojižní směr svého toku na západ a v tomto ohybu silně meandrovalo. Pár desítek metrů východně od místa přívozu (brodu) se vlévá do Labe z jihu přítékající a tehdy komunikačně důležitá Chrudimka. Existence přechodu přes Labe v této geografické situaci byla jistě významná. Na přívozu vybírali páni z Pardubic mýto a navíc tu měli právo vybírat clo za plavení

1) Text listiny edičně zpřístupnil podle opisu z 16. stol. Filip Ernst SPIESS, *Archivische Nebenarbeiten und Nachrichten vermischten Inhalts 1*, Halle 1783, s. 19–20. Regest viz *Regesta imperii VIII. Die Regesten des Kaiserreiches unter Karl IV. 1346–1378*, aus dem Nachlass J. F. BÖHMER hg. von Anton HUBER, Innsbruck 1877, č. 3988, s. 323 (dále cituji jen jako RI VIII). Originál listiny je uložen v Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz in Berlin, BPH Urkunden VI, n. 2. K listině je přivěšena Karlova císařská pečeť. V kancelářské poznámce je na pergamenu uveden korektor Jana děkan Hlohovský a registrátor Jan (Milič) z Kroměříže.

dřeva. Clo jim potvrdil Karel IV dokonce dvakrát.²⁾ Přívoz a celnici střežilo panské sídlo, jehož počátky lze se vši pravděpodobností archeologicky sledovat od posledních desítek 13. století. Jeho podobu až zhruba do poloviny 15. století však nejsme schopni v dnešním půdorysu zámku spolehlivěji rozpoznat.³⁾ Ve druhé polovině 13. století se v Pardubicích objevil klášter cyriaků s kostelem sv. Bartoloměje. Městečko se konstituovalo (vydělilo se na původním velkém katastru obce) mezi rokem 1332–1340 z iniciativy Arnošta z Hostýně (vlastně z Hostína), prvního majitele Pardubic ze šlechtického rodu erbu přední půlky koně s uzdou, posléze známého ponejvíce

2) Potvrzení práva vybírat na Labi u Pardubic clo za plavení dřeva vydal Karel IV. arcibiskupovi Arnoštovi z Pardubic a jeho bratrům (jmenování jsou probošt litoměřické kapituly a císařův kaplan Bohuš a Smil z Pardubic) listinou z 19. VIII. 1357 opatřenou císařskou pečeti (Bedřich MENDEL (ed.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars VI.*, Praha 1929, č. 643, s. 359–360. Dále cituji jen jako RBM). Listina výslovně zmiňuje, že jde o potvrzení privilegia, které Karel IV. jmenovaným vydal již jako český a římský král v roce 1347. O přívozu přes Labe „u tvrze“ v Pardubicích hovoří až listina krále Vladislava Jagellonského vydaná ve prospěch Viléma z Pernštejna 3. V. 1494 (*Archiv český XVI.*, č. 597, s. 465). Král v ní Vilémovi z Pernštejna povoluje postavit nový most místo dosavadního svobodného přívozu, „*který požívali bez překážky první držitelé*“. Vilém musí most opravovat a smí vybírat mýto, ale „*toliko to, což jest od starodávna na svrchudotyčným přívozu z lidí, z vozuov, z koní, i z jiných věcí dáváno bylo*“. Kdyby byl most zkažen a zatím neopraven, „*každý může řeku přejít nebo přejet na místě přívozu*“. Most musí umožnit, „*aby plavci les plaviti bez překážky toho mostu mohli*“. Lze předpokládat, že původním přechodem přes Labe byl v těchto místech nejprve prostý brod, časem upravený jako přívoz. Již v roce 1340 se v okolí Pardubic vyskytovala vesnice Lhota u Přívozu /Lhota de Przewoz/ (viz RBM IV., č. 2067, s. 806). Ves zanikla někdy do konce 15. stol.

3) Při dataci počátků panského sídla se opírám o výsledky archeologického výzkumu Víta Vokolka, který byl proveden v roce 1998 v rámci stavební obnovy pardubického zámku ve sklepě severního křídla paláce (v jeho severozápadním nároží). O lokalizaci původního jádra hradu v dnešní zámecké budově se pokusila Dobroslava MENCLOVÁ, *České hrady II*, Praha 1972, s. 505–506, viz též Tomáš DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999, s. 419–420. Interpretaci půdorysu nejstaršího hradu u Mencilové antikvovaly výsledky stavebně historického výzkumu koncem 70. let 20. stol., viz Dobroslav LÍBAL – Jana VILÍMKOVÁ – Emma CHARVÁTOVÁ, *Pardubický zámek, stavebně historický průzkum*, Praha 1977, nepublikovaný rkp. uložený v Národním památkovém ústavu Praha. Ovšem i závěry této práce bude třeba korigovat v důsledku zjištění archeologickými sondami i na základě zjištěných stavebních prvků v době stavební rekonstrukce zámku v letech 1994–2005.

jako páni z Pardubic.⁴⁾ V městečku byl poměrně záhy (pravděpodobně do roku 1350) založen farní kostel Zvěstování Panny Marie.⁵⁾

Z generace synů zakladatele městečka žili v době návštěvy Karla IV. již jen dva: arcibiskup Arnošt a Vilém řečený Flaška. Ten zdědil Pardubice po smrti bratra Smila z Pardubic (Smil se v pramenech naposledy připomíná k roku 1358) a spojil vládu nad nimi s vládou na rodovém panství Stará (Staré Hradky u Jičína), podle kterého se dříve psal jako „Vilém ze Staré“. Po smrti Arnošta z Hostýně († nejspíše 1341) jeho synové rodové statky podstatně rozšířili. Vlastní pardubické panství, k němuž v roce 1340 patřilo vedle městečka 5 vesnic v bezprostředním okolí, se do roku 1384 (respektive 1390) rozrostlo o dalších 8 celých nebo částí vesnic. Tuto aktivitu v růstu panství nedokážeme ale blíže datovat, než jenom uvedeným časovým rozpětím, a nelze tudíž rozhodnout, zda to bylo zčásti dílem ještě Smila z Pardubic nebo až jeho bratra Viléma Flašky. Za něj se rodový majetek dále výrazně rozšiřoval i jinde. Především nejspíše někdy mezi rokem 1360 až 1384 páni z Pardubic získali rozlehlé panství hradu Rychmburka na Chrudimsku (3 městečka, 51 celých vesnic a několik jejich dílů).⁶⁾

Vraťme se nyní znovu k otázce důvodů návštěvy Karla IV. v Pardubicích. Z autorů starší regionální historické literatury interpretoval roku 1928 doklad o Karlově přítomnosti v Pardubicích Josef Sakař formulováním domněnky, že arcibiskup Arnošt „*velikým nákladem zvelebil... svůj zdejší byt* (rozuměj: v Pardubicích – pozn. F. Š.). *Na místě tvrze a dřevního popluží stavěl si prostrannější hrad, jež sevřel kamennou hradbou, ve čtyřech rozích proti stranám světovým baštami dobře ztuženou. Zde potom 14. září 1363 hostil svého císařského příznivce, Karla IV.*“⁷⁾ V roce 1940

4) Základní data o vzniku cyriackého kláštera, založení města a o pánech z Pardubic souborně viz František ŠEBEK a kol., *Dějiny Pardubic I*, Pardubice 1989, s. 47–58. O rodových poměrech pánů z Pardubic naposledy též Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Arnošt z Pardubic (Arcibiskup, zakladatel, rádce)*, Praha 2008, s. 212–227.

5) Spolehlivé datum existence kostela je k roku 1359. Z kontextu listiny vymezující obvod litomyšlského biskupství k roku 1350 se zdá, že farní kostel v Pardubicích existoval již v této době. Rozbor problematiky viz František ŠEBEK, *K vývoji farní správy Pardubic v době předhusitské*, Východočeský sborník historický 2, 1992, s. 45–56.

6) Vývoj majetkových poměrů pánů z Pardubic viz F. ŠEBEK, *Dějiny Pardubic I*, s. 54 a pozn. na s. 174, mapy na s. 50, 56 a 60. K problematice získání panství hradu Rychmburka naposledy viz též stať autora in: Emil VORÁČEK a kol., *Dějiny Skutče*, Skuteč 2011, s. 22–27.

7) Josef SAKAŘ, *Dějiny Pardubic n. L.*, IV, Pardubice 1928, s. 3.

potom vykládal v nástinu dějin Pardubic Josef Tichý Karlovu návštěvu ve stejném duchu, když k Sakařově výše naznačené úvaze dodal: „*Že nové panské sídlo vyhovovalo soudobým požadavkům, o tom svědčí, že v něm arcibiskup Arnošt hostil r. 1363 muže tak vybraného vkusu, jako byl císař a král Karel IV.*“⁸⁾ Vysvětlení důvodů návštěvy Karla IV. v Pardubicích v intencích Sakařova a Tichého výkladu je ale nutno podle mého mínění označit jako nedůvěryhodné.

Předně si uvědomme, že arcibiskup Arnošt z Pardubic byl sice vykonavatel otcovy závěti a zachoval si nárok na spolurozhodování o rodovém majetku, stejně jako je měl jeho bratr Bohuš, rovněž duchovní hodnostář, který zemřel v roce 1358, ale faktickou vládu nad pardubickým panstvím vykonával bratr Smil z Pardubic a po něm potom Vilém Flaška. Arnošt již svým postavením a vahou osobnosti byl nepochybně hlavou a také oporou rodu, ale Pardubice nebyly jeho sídlem. Vzhledem ke svému angažmá metropolity a zároveň předního důvěrníka a diplomata Karla IV. se do Pardubic dostal jen zřídka, spíše vzácně.⁹⁾ A pokud jde o podobu pardubického hradu, byť k nějaké jeho přestavbě zřejmě za doby pánů z Pardubic došlo, o jeho podobě z této doby, jak jsme již konstatovali, nevíme nic určitějšího. Sakařova představa o prostorném hradu opevněném kamennou hradbou s nárožními baštami (tj. objekt v rozsahu dnešního zámeckého paláce) neodpovídá realitě poloviny 14. století, nýbrž stavu zhruba o sto let mladšímu, jak to dokládají nálezy z posledních dvou desetiletí. Pardubický hrad nebyl objekt, kterým by mohl pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic upoutat císařovu pozornost, a panovník formátu Karla IV. by zcela jistě za takovým účelem cestu do Pardubic nepodnikl. Musíme si uvědomit, že Karel IV. značnou část doby svého vládaření trávil na cestách a pohyboval se přitom s početným doprovodem. Ten čítal v závislosti na charakteru cesty často několik set osob, při významných a delších cestách

8) Josef TICHÝ, *Nástin dějin města*, in: Pardubice MCMXL, Pardubice 1940, s. 29.

9) Přehled písemnosti, v nichž vystupoval arcibiskup Arnošt jako vydavatel nebo je doložena jeho svědecká účast na listinách cizích vydavatelů, sestavila Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské*, Praha 1971, s. 107–116. Z přehledu je patrné, že pokud Arnošt nedoprovázel panovníka nebo nekonal některou diplomatickou misi v cizích zemích, pobýval jako metropolita při výkonu svých úředních povinností v Praze, častěji též i jako správce země po dobu nepřítomnosti Karla IV. Oblíbeným arcibiskupovým sídlem bývala Roudnice, později z arcibiskupských statků snad i Příbram. Životopisci připomínají i jeho častější pobyty v Kladsku. V listinném materiálu je Arnoštův pobyt v Pardubicích doložen jenom jednou pro květen 1346.

se dokonce uvádí i tisíc a více lidí. Jenom při krátkých a krátkodobých vyjížděcích (např. z Prahy na Karlštejn) panovníka doprovázelo několik desítek jezdců. Při běžných nenáročných cestách po korunních zemích lze v Karlově doprovodu uvažovat přibližně o počtu alespoň dvou set osob. Kromě dvořanů a aktuálních hostů císařského dvora tam byl početný zástup rozmanitého služebného personálu s větším počtem vozů; nezbytnou součástí byl nemalý ozbrojený doprovod a rovněž mobilní část kanceláře. To samo o sobě představovalo několik vozů s nezbytnými úředními knihami a vybavením, určitý počet notářů a písařů, kteří museli být panovníkovi neustále k dispozici.¹⁰⁾ Karel IV. rozhodoval a vládl průběžně na cestách, ostatně i zmíněná listina vydaná v Pardubicích je toho jedním malinkým svědectvím. Cesty Karla IV. představovaly vždy pro jeho dvůr náročný logistický úkol, při němž bylo nutno v předem vytypovaných místech zastávek zabezpečit pro velký počet lidí stravování, píci pro koně, ubytování, finanční zdroje atd.

Je tedy zřejmé, že pobyt Karla IV. v Pardubicích 14. září 1363 mohl být jedině krátkým příležitostným (předem dohodnutým) zastavením v průběhu nějaké cesty s důležitějším cílem (respektive cíli) a tedy i cesty s náležitým doprovodem. V dosavadní historické literatuře se cesta Karla IV. v září 1363 ve spojitosti s východními Čechami nezmiňuje. V monografii o vládě Karla IV. František Kavka uvádí, že se císař od konce srpna 1363 až do ledna 1364 kromě krátkého pobytu ve Vratislavi a v Kladsku zdržoval nepřetržitě v pražské rezidenci.¹¹⁾ Když se ale pokusíme přehlédnout listinný materiál vztahující se ke Karlu IV. v inkriminovaném období, vyvstane před námi přece jen jako velmi pravděpodobná hypotéza o Karlově cestě v září 1363 do východních Čech, až na kterou navázal zmíněný pobyt ve Vratislavi před polovinou října. Dříve než se pokusíme tuto předpokládanou cestu podrobněji zmapovat, naznačíme širší kontext událostí té době předcházejících.

10) Z literatury o fungování královského a císařského dvora Karla IV. na cestách přehledně viz alespoň František KAVKA, *Život na dvoře Karla IV.*, Praha 1993, s. 58–65; Lenka BOBOKOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české IV.a*, Praha 2003, s. 527–534.

11) František KAVKA, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355–1378)*, I., Praha 1993, s. 203–204, viz k tomu pozn. 80, 82 a 83 na s. 216. Vydavatelem aktivitu Karla IV. v Pardubicích 13. IX. 1363 Kavka nezaregistroval. Vycházel přitom zřejmě z úsudku, který před ním vyslovil již Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy II.*, Praha 1892, 2. vyd., s. 52. Tomek totiž rovněž předpokládal, že Karel IV. v září až říjnu 1363 podnikl jenom krátkou cestu do Vratislavi, kam se vydal z Prahy přes Starou Boleslav. Tomek totiž vycházel toliko z Karlovy listiny vydané tam 14. IX. 1363 (k ní viz zde níže v textu), aniž zmiňuje listinu pardubickou.

Obř. 1: Fotografie listiny vydané Karlem IV. dne 14. 9. 1363 v Pardubicích. Karel IV. postupuje purkrabímu Friedrichovi von Nürnberg vlastnictví říšských lén v Alsasku do odvolání. Místo uložení: Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, BPH, Urkunden, VI. Nr. 2.

Od konce roku 1361 do jara 1362 se proti Karlu IV. vytvořila nepřátelská koalice, která hrozila konfliktem s dalekosáhlými následky.¹²⁾ Předním protagonistou byl Karlův vytrvale proti němu intrikující zeť Rudolf IV. Habsburský. Ten nejprve uzavřel spojeneckou smlouvu s uherským králem

12) Následující krátký přehled událostí vlády Karla IV. v letech 1362 až 1363, zvláště pokud jde o hrozby rakousko-uhersko-polské protiluceuburské koalice opíráám především o práci František KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, Sborník historický 36, 1989, s. 5–63 a TÝŽ, *Vláda Karla IV.*, díl I., s. 188–200. Přehledně také viz L. BOBKOVÁ, *Velké dějiny IV.a*, s. 368–377.

Ludvíkem I. K protilucemburské koalici posléze přistoupil i polský král Kazimír III. a někteří další spojenci. Na jaře 1362 reálně hrozilo vážné vojenské střetnutí. Karel IV. konal v českých zemích všemožné válečné přípravy a zároveň sledoval na diplomatickém poli možnosti oslabení soudržnosti nepřátel. Nicméně před polovinou července 1362 mířila vojska rakouského vévody, polského i uherského krále k Trenčínu, aby odtud vtrhla na Moravu. Vojsko Karla IV. a moravského markraběte Jana Jindřicha se scházelo u Uherského Brodu. V té době přišla nečekaná zpráva. V Praze dne 11. července 1362 zemřela při porodu i s dítětem třiačacetiletá císařovna Anna Svídnická. Tragická událost zasáhla bolestivě Karla IV. Anna Svídnická byla i neteří krále Ludvíka I. a vyrůstala na budínském královském dvoře. Místo ozbrojeného střetu (pro všechny zúčastněné velice riskantního) se podařilo během srpna dojednat alespoň příměří. Následoval kolotoč jednání a vzhledem k ročnímu období se nedalo s většími bojovými akcemi vážně počítat. Karel IV. získal drahocenný čas. V českých zemích se dál konaly přípravy na válku a císař současně hledal příležitosti řešení konfliktu na diplomatickém poli. První se objevila na samém začátku roku 1363. Tehdy nečekaně zemřel mladý hornobavorský vévoda Menhart III. a tím vyvstala mimo jiné otázka dědictví hrabství Tyroly. Nárok na ně si činili Habsburkové, ale také někteří z bavorských Wittelsbachů (dosavadní účastníci protilucemburské koalice). Rudolf IV. byl poté do značné míry zaneprázdněn bojem o tyrolské dědictví a posléze si musel být také vědom, že alespoň bez císařova mlčenlivého souhlasu Tyroly ovládnout nedokáže. Jeho útočnost to poněkud oslabilo. Kromě toho se Karlovi podařilo podivuhodnými politickými machinacemi uzavřít v březnu 1363 smlouvu s Wittelsbachy, podle níž stávající vládcí markrabství braniborského, vévodové Ludvík Říman a Ota, přijali za všelijakých podmínek Karlova syna Václava (tehdy dvouletého) a v případě jeho smrti Karlova bratra Jana Jindřicha do spolkové držby (konfraternity) markrabství braniborského s tím, že zemřou-li Ludvík i Ota bez mužských potomků, stanou se zmínění Lucemburkové a jejich potomci dědici Branibor i s kurfiřtským hlasem (!). Stalo se tak dokonce s tichým souhlasem (tj. bez jakéhokoliv odporu) ostatních bavorských Wittelsbachů. Protilucemburská koalice se začínala hroutit. Karel IV. potom uskutečnil ještě jeden nečekaný krok. Nejpozději někdy před koncem dubna 1363 císařovi diplomaté už vyjednávali Karlův nový sňatek. Čtvrtou manželkou se měla stát tehdy šestnáctiletá Alžběta Pomofánská (v Čechách ji současníci říkali Eliška), dcera Bogislava V., vévody z Pomořan – Wolgastu. Důležitou roli hrálo, že Alžběta byla vnučkou polského krále Kazimíra a žila na jeho dvoře v Krakově. Není

snad bez zajímavosti, že čistě teoreticky a hypoteticky mohla být brána i jako potenciální dědička polské královské koruny. Co Karel polskému Kazimírovi natolik lákavého slíbil, že sňatek podpořil a navázal s Karlem přátelské vztahy, zůstává záhadou. Důležité je, že v důsledku přátelských vztahů Karla IV. s polským králem se dostal uherský král Ludvík I. do izolace, když byli předtím od koalice vzdáleni Wittelsbachové a víceméně i Rudolf Habsburský. Cesta k mírovému urovnání konfliktu se otevřela.

Velkolepá svatba Karla IV. s Alžbětou Pomořanskou se konala 21. května 1363 v Krakově. Do Prahy dorazili novomanželé těsně před 10. červnem a Karel se tu hned soustředil na dva ceremoniální akty. Ve středu 15. června, symbolicky na den sv. Víta, se odbývala v katedrále korunovace sotva dvou a půl ročního syna Václava českým králem. Tento zcela neobvyklý obřad (pro leckteré nedůstojný) měl pro další Karlovy politické záměry velký význam. Teprve potom a jenom o tři dny později, 18. června, se ve svatovítské katedrále konal další slavnostní obřad, korunovace Alžběty Pomořanské na českou královnu. Krátce nato, během července, podnikl císař výpravu do Branibor. Šlo o to, že podle výše zmíněné smlouvy uzavřené v březnu s Wittelsbachi, Ludvíkem Římanem a Otou o braniborské dědictví, mohl Václav užívat rovněž titul a insignie braniborského markrabí a zemi přijmout od císařského otce v léno (v nedospělosti arci v zastoupení). Nyní tedy, když byl Václav českým králem, rozhodl se Karel IV. přijmout od braniborské šlechty a měst v zastoupení syna holdy „in eventum“. Neobešlo se to místy bez nátlaku a hrozeb ozbrojenou mocí (měl ji k dispozici).

Karel IV. se vrátil z braniborské výpravy do Prahy v posledních dnech srpna a pokračoval v krocích souvisejících s nastolením nové české královny, totiž s naplněním závazků plynoucích ze svatební smlouvy. Text svatební smlouvy, dojednané jistě před sňatkem v květnu 1363 v Krakově, není znám. Nepochybně obsahovala císařův závazek zapsat královně vdovským věnem v Čechách majetek do určité smluvně stanovené peněžní hodnoty. To nyní Karel po Alžbětině korunovaci vyplnil a věnem jí zapsal tři východočeská královská města: Hradec (Králové), Chrudim a Vysoké Mýto se všemi z nich plynoucími důchody. Příslušná listina na to se sice rovněž nedochovala, ale její existence a obsah jsou zřejmé z listin, kterými každé z dotčených měst stejnými slovy skládá královně slib věrnosti podle králových ustanovení a pravidel. Listina Hradce (Králové) byla vystavena 15. září, Chrudimi a Vysokého Mýta 21. září 1363.¹³⁾

13) Listina Hradce Králové z 15. září 1363 viz RBM VII, č. 1491, Vysokého Mýta z 21. září 1363 viz tamtéž č. 1498 a Chrudimi z téhož dne tamtéž č. 1499.

Tyto listiny byly vydány časově velmi blízko době, pro kterou máme podle datace a uvedení místa vydání několika dalších listin doloženu panovníkovu přítomnost v okruhu východních Čech: 14. září v již zmíněných Pardubicích, 17. září v nedaleké Kutné Hoře a na to navazuje 23. září listina vydaná ve slezském Břehu,¹⁴⁾ odkud Karel IV. zamířil do Vratislavi. To všechno evokuje představu o poněkud širším pobytu Karla IV. v září na východě Čech. Tato cesta mohla zahrnovat uvedení královny do jí věnem zde zapsaných královských měst. Návštěva Pardubic by se nám potom jevila jako přirozená příležitostná a předem dohodnutá zastávka.

Zapsání věna tří východočeských měst královně Alžbětě se tedy s největší pravděpodobností neobešlo jen s vydáním příslušných listin dosvědčujících jejich poslušnost královně, ale ve zmíněných městech se zřejmě kromě toho také (a především) odehrál náležitý ceremoniál holdování královně a s tím spojený slavnostní vjezd královského páru do městských bran. Okázalý ceremoniální vstup panovníka s dvorem do města, kde přenocoval nebo se zdržel, totiž pokaždé představoval příležitost ukázat divákům královský majestát v plném lesku. Spolu se slavnostními holdy a při dalších slavnostních ceremoniálech vystupovala na odiv autorita středověkého panovníka. Karel IV. tuto složku reprezentace ovládal do největších detailů její symboliky a pompéznosti a využíval příležitosti svůj majestát předvádět co nejširší veřejnosti a na různých teritoriích.¹⁵⁾ V dané konkrétní situaci mohla hrát také roli Karlova snaha viditelně demonstrovat

Originály těchto listin jsou dnes uloženy v NA Praha, Archiv České Koruny, inv. č. 873–875. Nedochovanou zástavní listinu Karla IV. datuje Jaromír Čelakovský do září 1363, tedy časově krátce před datem nejstarší přiznávací listiny Hradce Králové (15. září) a zřejmě až po návratu Karla IV. z výpravy do Branibor v srpnu 1363. Viz Jaromír ČELAKOVSKÝ (ed.), *Codex juris municipalis regni Bohemiae II.*, Praha 1895, č. 406 na s. 588–590. Listina mohla být ovšem také vydána dříve, tj. bezprostředně po korunovaci královny Alžběty (18. června) nebo krátce poté.

14) Listina z Pardubic viz pozn. 1; listinou ze 17. IX. 1363 vydanou v Kutné Hoře Karel IV. potvrdil Janovi z Turgova držbu manského dvora v Lažanech, který dostal od Vaňka z Lažan (viz RBM VII. č. 1495, podle originálu v archivu v Olešnici listinu vydal též Josef EMLER v AČ XIV, s. 507); listinou z 23. IV. 1363 v Břehu Karel IV. vysazuje Domažlicům čtrnáctidenní jarmark na den sv. Trojice (viz RBM VII. č. 1500, originál ve Státním okresním archivu Domažlice, fond AM Domažlice, sign. L3).

15) Viz k tomu z dnes již poměrně bohaté literatury aspoň F. KAVKA, *Život na dvoře Karla IV.*, s. 65–87; L. BOBKOVÁ, *Velké dějiny IV.a*, s. 530–534; Tomáš BOROVSÝ, *Svátky a slavnosti středověkého města*, in: František Šmahel – Martin Nodl, *Slavnosti, ceremonie a rituály pozdního středověku*, Praha 2014, s. 369–410.

bezodkladné plnění dohod s polským královským dvorem stran zaopatření mladé královny dle svatební smlouvy. Konflikt s protilucemburskou koalicí byl sice v té době již za zenitem původního napětí, ale sporné otázky mezi Lucemburky, Rudolfem Habsburským a uherským králem Ludvíkem měli rozsoudit teprve v prosinci 1363 v Krakově domluvení rozhodci. Jedním z nich byl polský král Kazimír. A mírová smlouva byla dojednána až v únoru 1364.

Lze tedy předpokládat, že listiny jednotlivých měst se slibem věrnosti královně byly vystaveny po ceremoniálu holdu jako stvrzení přísahy písemnou formou zpracovanou do všech podrobností. Karel IV. až úzkostlivě dbal na písemném stvrzení smluvních závazků do nejmenších detailů. V jakém časovém odstupu od vlastního holdu královně byly ony listiny měst vystaveny, nelze určit. Stalo se tak zřejmě buď bezprostředně poté, nebo s odstupem několika mála dní.

Pokud jde o císařovu návštěvu Pardubic, existuje z časového hlediska jeden problém, který nutno objasnit. Ke stejnému datu, 14. září 1363, se totiž hlásí také jiná listina Karla IV. s místem vydání ve Staré Boleslavi. Nedochovala se však v originále, její obsah známe jenom z přepisu do formulářové sbírky známé jako *Summa cancellariae* (*Cancellaria Caroli IV.*).¹⁶ V této listině Karel IV. postoupil na přímluvu nejvyššího kancléře Jana ze Středy rychtáři ve Vysokém Mýtě Rudlinovi část peněz z pokut uložených soudem ve Vysokém Mýtě, které byly doposud příjmem královské komory. Vzdálenost mezi Starou Boleslaví a Pardubicemi je natolik velká, že je zcela vyloučeno, aby Karel IV. mohl s doprovodem tuto trasu během jediného dne překonat a být ve stejný den na obou místech. Vysvětlit tento evidentní rozpor lze dvojím způsobem. Na rozdíl od pardubické v originále dochované listiny je staroboleslavská listina jenom formulářovým kusem, o nichž se ví, že se při přepisování originálních textů často úmyslně vynechávaly nebo měnily některé údaje. Často chybí zvláště datace i místo vydání. U zde posuzované písemnosti, zařazené do formulářové sbírky zřejmě až ve třetí redakci, lze považovat její obsah se vší pravděpodobností v zásadě za věrohodný,¹⁷ odpovídající skutečnosti. Je tu uvedeno i místo a datum vydání;

16) Viz RBM VIII, č. 1489. K dochování listiny viz Ferdinand TAÐRA (ed.), *Summa cancellariae. Cancellaria Caroli IV.* (Historický archiv ČAVU I/6), Praha 1895, vlastní text listiny č. 340 na s. 196.

17) Pokud jde o obsahovou stránku listiny ze Staré Boleslavi, její věrohodnost podporuje uvedení konkrétního jména rychtáře Rudlina (Rudolfa) a města Vysokého Mýta, navíc s uvedeným přímluvcem za rychtářovu žádost, kterým měl být nejvyšší kancléř Jan ze Středy. V této souvislosti není bez zajímavosti,

datace je po formální stránce bez závad, přesto nelze manipulaci s datem při přepisu do formulářové sbírky zcela vyloučit. Pravděpodobnější se mi ale jeví vysvětlení jiné. Ve Staré Boleslavi mohl být někdy před 14. září po rozhodnutí panovníka udělit vysokomýtskému rychtáři zmíněnou milost vyhotoven a odsouhlasen koncept listiny. V královské kanceláři musel potom být po kontrole textu vyhotoven čistopis, jehož správnost na čistopisu potvrdil korektor, obsah textu zapsal následně pověřený notář do královských register (to na originálu listiny rovněž potvrdil) a teprve potom listinu opatřenou pečeti dostal příjemce. Tuto operaci kancelář Karla IV., pohybující se na cestách s panovníkem, zřejmě nestihla celou provést ve Staré Boleslavi, ale dokončila ji o několik dní později, 14. září, nejspíše v Pardubicích. V listině byla tedy uvedena jako místo vydání Stará Boleslav (padlo tam panovníkovo rozhodnutí v dané záležitosti a zřejmě byl připraven i koncept listiny), ale datum bylo v čistopise uvedeno tak, aby odpovídalo datu zapsání obsahu čistopisu v královských registrech.

Prověrme nyní reálnost hypotézy o cestě Karla IV. v září 1363 do východních Čech a potom do Vratislavi tím, že se pokusíme nastínit její možný itinerář. V Praze byl Karel IV. podle data tam vydané listiny ještě 8. září.¹⁸⁾ Zřejmě krátce poté vyrazil podle zde sledované hypotézy spolu s královnou Alžbětou a doprovodem na východ země s první kratší zastávkou ve Staré Boleslavi. Uskutečnila se tu zřejmě někdy kolem 10. září, nejpozději do 12. Dalším cílem mohl být Hradec Králové, neboť předpokládaný hold královně se tam musel konat nejpozději 15. září

že se dochoval jeden list Jana ze Středy (znám z jiné formulářové sbírky), ze kterého se dovídáme, že Jan ze Středy byl švagrem vysokomýtského rychtáře Rudolfa (Rudlina). Jde o nedatovaný kus napsaný někdy po roce 1364 a Jan ze Středy v něm žádá Karla IV. o zakročení proti pohoršlivé manželské nevěře: od zmíněného vysokomýtského rychtáře (Janova švagra) utekla i se šperky jeho manželka a žije prý neřestně v Praze pod ochranou patricijského rodu Bohuslavců. Český překlad listu viz Zdeněk FIALA (ed.), *Čtení o Karlu IV. a jeho době*, Praha 1958, s. 327–328, č. 61g. Ve formulářovém kusu komentované staroboleslavské listiny ze 14. IX. 1363 nejspíš nemusí skutečnosti odpovídat částka přisouzená ze soudních pokut panovníkem rychtáři: ve formuláři uvedeno jako „duos denarios“ (RBM VII, č. 1489).

18) RBM VII, č. 1485. Jde o listinu, v níž Karel IV. přikazoval kladským manům z rodu Glaubitů, Panwitzů a Zeschau, aby nezvyšovali poddanské povinnosti a nevyháněli poddané z jejich majetků. K dokumentu více viz František MUSIL – Piotr PRÉGIEL, *Chrestomatie k dějinám Kladska*, in: Kladský sborník 3. Supplementum. Hradec Králové 2002, č. 40, s. 64–65. Do Kladska měl potom Karel zanedlouho osobně zavítat v rámci cesty, jejíž průběh se tu snažime rámcově naznačit. Vydání listiny mohlo se záměrem cesty nějak souviset.

(před vystavením listiny královéhradeckou městskou radou), případně Pardubice, kde je Karlova přítomnost doložena listinou ze 14. září. Cesta císařského konvoje ze Staré Boleslavi vedla nejspíše přes Toušeň a dále po některé z variant tzv. polské (kladské) cesty.¹⁹⁾ Do Hradce Králové to představovalo vzdálenost něco kolem 100 až 110 km, v případě Pardubic s odbočením z této cesty rovněž asi 100 až 110 km.²⁰⁾ Při následujících časových kalkulacích vycházím z toho, že panovník se svým doprovodem při cestách obdobného charakteru urazil denně v průměru přibližně 40 až 50 km, výjimečně o něco málo víc. Nepřímo to vyplývá z jedné Karlovy listiny, ve které sám uvádí, že cesta z Prahy do Českých Budějovic prý trvá asi tři dny.²¹⁾ To přibližně odpovídá naznačenému výpočtu, který se zdá být přijatelný i při dalších obdobných kalkulacích, jak ještě ukážeme níže. Plán denních pochodů musel také zřejmě vycházet z uvážení místa přenocování krále i s doprovodem, pokud možno v některém z královských měst nebo jiných míst patřících ke královské doméně (královské hrady, větší kláštery). Na cestu ze Staré Boleslavi do Hradce Králové, eventuelně do Pardubic, bylo potřeba dva, možná až tři dny. Pokud císařská kolona opustila Starou Boleslav 10. nebo 11. září, mohla se bez problémů dostat k jednomu nebo druhému cíli. Zda prvním cílem byly Pardubice nebo Hradec, nelze rozhodnout. Hold královně v Hradci se z dotčených měst konal jistě nejdříve. Až o několik dní později, určitě před 21. září, došlo k tomuto ceremoniálu v Chrudimi a ve Vysokém Mýtě.

Za pevný záchytný bod časové kalkulace průběhu cesty lze mít Karlův pobyt v Pardubicích 14. září a potom následuje další pevný bod, kterým byla Kutná Hora, kde se Karel IV. zdržoval podle tam vydané listiny 17. září. Zda se mezi zastávkou v Pardubicích a příjezdem do Kutné Hory mohl ještě

19) Viz ke směrům této cesty Ivan VÁVRA, *Polská cesta*, Historická geografie 8, 1972, s. 3–30 a přiložená mapa.

20) Pro výpočet vzdálenosti využívám internetový portál www.mapy.cz (plánovač tras) a využívám mj. terénní situaci zachycenou na posledním vojenském mapování. Výpočet vzdáleností je třeba vnímat jen jako velmi přibližný, orientační.

21) Dopis Karla IV. Gonzagům z 9. V. 1356 viz RI VIII, č. 2453. O událostních souvislostech tohoto listu viz František KAVKA, *Vláda Karla IV.*, II., s. 71. Vzdálenost z Prahy do Českých Budějovic se v několika variantách možné trasy pohybuje zhruba kolem 150 až 170 km. V tom případě by denní limit pochodu královské kolony činil v průměru nejméně 50 km. Za předpokladu, že Karel IV. v citovaném dopisu sděloval adresátům uvažovaný příchod do Budějovic s určitou dávkou optimismu, měli bychom spíše uvažovat s překonáním vzdálenosti z Prahy do Českých Budějovic za 4 dny při denním tempu v průměru 40 km.

konat hold královně v Chrudimi, není jisté. Na případnou cestu z Pardubic do Kutné Hory bylo třeba počítat s jedním dnem cesty, eventuelní přesun z Chrudimi do Kutné Hory by trval také jeden den, ale možná i o něco déle.²²⁾ Dalším pevným záchytným bodem, od kterého můžeme odvíjet hypotetickou rekonstrukci cesty, je 23. září, kdy Karel IV. vydal listinu ve slezském Břehu. Odtud pokračoval do Vratislavi, kde jeho přítomnost dokládá k datu 4. října jedna z tam vydaných listin.²³⁾ Panovníkův pobyt ve Slezsku, jak ještě ukážeme, trval téměř do poloviny října, a je otázka, zda královna Alžběta po převzetí moci nad věnem jí zastavených měst pokračovala s císařem v cestě do Slezska nebo se vrátila do Prahy. Nevíme také, kterým směrem se Karel IV. vypravil do Břehu. Mohlo to být od Kutné Hory. V tom případě byl na cestě 5 až 6 dní a se svým doprovodem urazil zhruba 240 km za předpokladu denních pochodů v průměru kolem 40 km. Kutnou Horu by musel v tomto případě opustit 18., nejspíše 19. září. Není ale ani vyloučeno, že teprve po zastávce v Kutné Hoře došlo na hold královně v Chrudimi a potom ve Vysokém Mýtě,²⁴⁾ odkud by 20. září císař nastoupil cestu do Břehu. Tam by dorazil po třech až čtyřech dnech a musel by v tom případě urazit vzdálenost při různých variantách trasy přibližně mezi 160 až 190 km, což představuje v průměru 40 až 50 km denně.²⁵⁾

Analýza, která ověřovala možný scénář průběhu cesty Karla IV. v září 1363 do východních Čech, ukázala, že jde z časoprostorového hlediska

22) Z Pardubic do Kutné Hory se dalo dojet po 45–50 km ve směru na Přelouč. V 16. stol. tímto směrem opakovaně jezdili též páni z Pernštejna a jízdní poslové z Pardubic do Prahy za dva dny, s přespáním v Kutné Hoře. Z Chrudimi do Kutné Hory se při několika možných variantách cesty jedná o vzdálenost asi 45 až 60 km. Nutno tedy počítat s jedním nebo možná jedním a půl dnem cesty (v tom případě asi s přenocováním v Čáslavi). Uvažovaný hold v Chrudimi by se v tom případě musel konat 15. s odjezdem z města 16. září.

23) Listinu vydanou v Břehu 23. IX. 1363 viz RBM VII., č. 1500 a zde pozn. 14; listina Karla IV. vydaná 4. X. 1363 ve Vratislavi viz RI VIII., č. 3990.

24) Tato varianta scénáře cesty (osobně ji považuji za nejpravděpodobnější) předpokládá, že by císař 18. září (nebo už 17. září) opustil Kutnou Horu a dorazil by do Chrudimi, kde by se odehrál ceremoniál holdu (nejspíše 19. září) s tím, že by se z Chrudimi přesunul císařský konvoj do Vysokého Mýta, kde by se hold konal ještě 19. nebo 20. září a následující den by císař opustil město a vydal by se na cestu do Slezska. Pokud jde o délku cesty Kutná Hora – Chrudim, viz zde pozn. 23, cesta z Chrudimi do Vysokého Mýta mohla představovat vzdálenost přibližně 30 až 36 km.

25) Nejkratší přístupné spojení Vysoké Mýto – Břeh mohlo mít více variant. O komunikační situaci v tomto regionu viz František MUSIL, *K problematice vývoje středověkých komunikací v Podorlicku v době předhusitské*, Historická geografie 30, 1999, s. 135–153.

o hypotézu reálnou. Pro úplnost doplňme tedy ještě náš výklad o informaci, jaký průběh měla z tohoto hlediska navazující cesta Karla IV. do Vratislavi a zpět do Prahy.

Císaře jsme zatím zastihli ve slezském Břehu 23. září. Ať již tam dorazil z jakéhokoliv směru, pro cestu ke konečnému cíli, do Vratislavi, to představovalo určitou okliku (zajížd'ku).²⁶⁾ Důvodem jistě bylo nějaké zde domluvené jednání v jeho zájmu. Jenom příležitostnou záležitostí mohlo jistě být vydání privilegia Domažlicím na jarmark.²⁷⁾ Jak dlouho se Karel IV. v Břehu zdržel, nevíme. Cíl cesty potom představovala Vratislav, kde je jeho pobyt doložen vydáním listiny datované 4. října.²⁸⁾ Přesun z Břehu do Vratislavi vyžadoval překonat vzdálenost ne více jak 50 km, což se dalo zvládnout za jeden den. Přesun se tedy uskutečnil někdy před 4. říjnem (možná již v posledním týdnu září), a pokud císaře nezdrželo v Břehu něco závažného, lze uvažovat, že ve Vratislavi, hlavním cíli své cesty, se patrně zdržel dva nebo až něco ke třem týdnům. Z projednávané agendy jenom víme, že tu rozsoudil menší majetkové spory města, některých slezských knížat a dojednal vykoupení zástavy hradu Auras u Vratislavi.²⁹⁾ Karlův vratislavský pobyt měl zřejmě bohatší program, který neznáme. Nejspíš někdy kolem 9., nejpozději 10. října, zamířil panovník s doprovodem zpět do Prahy.

Bezprostředně navazující úsek cesty po odjezdu z Vratislavi v sobě skrývá jeden problém. S datem 11. října 1363 byla totiž vydána jedna Karlova listina „*in castro nostro Borow*“,³⁰⁾ Již vydavatel edice Regesta imperii Alfons Huber si v roce 1877 nevěděl s touto lokalitou rady a hle-

26) Z kteréhokoliv směru z východních Čech musela cesta královského konvoje vést přes Kladsko a za ním ke Břehu odbočit z kratší cesty do Vratislavi na Kaminiec Żabkowicki a Strzelin.

27) Listina s privilegiem Domažlicím na jarmark (viz zde pozn. 14) byla vydána na přímluvu „nobilis Jesconis Jura, castellanii Crakouiensis, fidelis nostri“. Vztah této osoby k Domažlicům je zvláštní. Poukazovat by to mohlo na Krakovec, o jehož předání v léno Janovi, nemanželskému synu Ruprechta Falckého, se mělo poté jednat začátkem listopadu 1363 (RBM VII., č. 1517), jenomže hrad Krakovec ještě v té době podle všeho nestál (viz August SEDLAČEK, *Hrady a zámky VIII*, Praha 1891, s. 101–102). Nejednalo se o „kastelána“ z polského Krakova? V tom případě by jeho přítomnost v Břehu měla zřejmě nějaké politické pozadí.

28) Viz RBM VII. č. 1506.

29) Viz k tomu F. KAVKA, *Vláda Karla IV.*, I., s. 203. Kavka uvažuje o Karlově pobytu v délce několika dnů. Listiny, z nichž vyplývá obsah výše zmíněných jednání, viz RBM VII., č. 1506, 1509, 1526.

30) Viz RI VIII., č. 3991.

dal ji hypoteticky v některém místě se jménem Hrádek na Náchodsku.³¹⁾ Josef Vítězslav Šimák, který na Náchodsku pro takové ztotožnění vhodný Hrádek nenašel, upravil Huberovu myšlenku tak, že spojil Karlův hrad „Borow“ s Borohrádkem (okres Rychnov n. Kn.) na Podorlicku.³²⁾ Nehledě na problematické spojení Borohrádku s královským majetkem v těchto končinách v šedesátých letech 14. století, je Šimákova interpretace podle mého názoru především zcela nemožná z pohledu časoprostorového. Karel IV. by totiž musel opustit Vratislav tak, aby se dostal do 11. října do asi 170 km vzdáleného Borohrádku a potom se rychle vrátil dalších zhruba 100 km do Kladska, kde je doložen listinou z 15. října (viz k tomu ještě níže), teprve odtud by cestoval do Prahy. Takové putování křížem krázem na velké vzdálenosti bez závažného důvodu je jistě nemyslitelné. Karlův hrad Borow je proto třeba hledat někde v blízkosti Vratislavi. A tam se skutečně nachází jižně odtud, asi 32 až 40 km (podle volby trasy), osada Borów (powiat strzeliński, wojw. dolnośląskie). Leží severozápadně od Strělina (Strzelin) a severovýchodně od hradu Němčí (Niemcza). Byť tam dnes nejsou žádné viditelné pozůstatky hradu, nejenom názvem, ale i polohou tato lokalita zcela vyhovuje interpretaci i druhé pramenné zmínky o Karlově hradu Borow. Je totiž zajímavé, že „in castro nostro Borow“ vydal Karel IV. o dva roky později další listinu 9. října 1365, když pouhé tři dny předtím máme jeho přítomnost doloženu ve Vratislavi (6. října 1365). Z Vratislavi se Karel IV. vracel i v roce 1365 do Čech – do Prahy (tam je dosvědčen 17. října 1365)³³⁾ a první zastávkou se tedy stal i tehdy hrad Borow.

Zastavme se ještě na chvíli u návratu Karla IV. z Vratislavi do Prahy v říjnu 1363. Opustil-li kolem 9.–10. října slezskou rezidenci, mohl být po jednodenním pochodu, 11. října, vskutku na hradě Borow. Byla-li to skutečně zmiňovaná lokalita Borów u Strělina, po další asi jednodenní

31) Viz tamtéž. Huber vyloučil lokalizaci hradu do městečka Borowa (Bohrau), západně od Olešnice (Olešnica), ležícího necelých 30 km od Vratislavi, a to pro nesoulad s pramenným svědectvím o majiteli místa v inkriminované době.

32) Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Středověká kolonizace v zemích českých* (České dějiny I. 5), Praha 1938, s. 917. Šimák vycházel zřejmě z názvu místa, který se objevuje v predikátu jako např. „Matyas de Hradek in Bor“ (1415) apod.

33) Viz listiny RI VIII., č. 4213–4215. Přijmeme-li tvrzení, že hrad Borow ležel někde poblíž Vratislavi, ve vzdálenosti jednodenního pochodu od slezské rezidence a na cestě z Čech, což zmíněná lokalita Borów splňuje znamenitě, nabízí se paralela se spojením Norimberk a hrad Lauf. Ten byl mimo jiné, jak se usuzuje, dobudován přibližně v téže době, o níž tu je řeč, viz Vladimír RŮŽEK, *Česká znaková galerie na hradě Laufu u Norimberka z roku 1361*, Sborník archivních prací 38, 1988, s. 37–311.

cestě odtud dorazil do Kladska.³⁴⁾ Zde je Karlova přítomnost dosvědčena vydáním listiny z 15. října 1363, kterou městu potvrzuje starší privilegium vydané Janem Lucemburským.³⁵⁾ Z Kladska císařský konvoj směřoval do Prahy nepochybně po některé z variant tzv. polské (kladské) cesty.³⁶⁾ Nejkratší z nich měřila něco přes 200 km, což znamenalo zhruba čtyř až pětidenní pochod (tři až čtyři zastávky s přenocováním). Listinným materiálem je potom císařova přítomnost v Praze doložena nepřímo možná před 1. listopadem, určitě k 3. listopadu 1363.³⁷⁾

Nyní se vraťme na úplný začátek našeho líčení a pokusme se vysvětlit důvod Karlovy návštěvy Pardubic onoho 14. září 1363. Konstatovali jsme, že se vši pravděpodobností se jednalo o krátké zastavení u příležitosti významnější cesty, kterou jsme výše hypoteticky rekonstruovali. Jeho cílem mohla být sotva ukázka hradního sídla pánů z Pardubic. Zároveň snad netřeba pochybovat, že Karlovu návštěvu inicioval arcibiskup Arnošt z Pardubic. Ten podle dochovaného listinného materiálu byl ještě 12. září 1363 v Počernicích u Prahy³⁸⁾ a měl právě čas na to, aby se s císařem a jeho doprovodem sešel o dva dny později v Pardubicích. Domnívám se, že jediným možným důvodem Karlovy návštěvy Pardubic byla jeho účast na slavnostní jitřní mariánské mši se zpívanou antifonou *Salve regina*, kterou Arnošt založil při zdejším kostele Zvěstování P. Marie. Účastníkům mše, kteří kajicně přistoupí ke zpovědi, měly být povoleny odpustky na 100 dní. Pro tuto svou donaci získal Arnošt papežův souhlas 7. května 1359.³⁹⁾ Pardubická zpívaná mariánská mše měla se vši pravděpodobností podobný nebo možná dokonce stejný charakter jako jitřní mariánská mše v johanitském farním kostele v Kladsku, kterou tam Arnošt založil v roce

34) Cesta z Borówa do Kladska je dlouhá asi 55 až 60 km.

35) Viz RBM VII., č. 1511.

36) Viz literatura zde v pozn. 15.

37) Před 1. listopadem a ke 2. listopadu jsou datovány listiny udělení léna čtyř vesnic u pozdějšího Krakovce Janovi Falckému a případný jeho závazek vydat Karlovi IV. městečko Luhe n. Nabou (RBM VII., č. 1517 a 1518). Místo vydání není uvedeno a nelze vyloučit, že k ujednání došlo ještě někde na cestě do Prahy. S Prahou je výslovně spojena až Karlova listina z 3. listopadu (RBM VII., č. 1519).

38) RBM VII., č. 1488.

39) Viz Jan Bedřich NOVÁK (ed.), *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia II.*, Prague 1907, č. 921 a 923, s. 366–367; Ferdinand TADRA, *Cancellaria Arnesti*, Wien 1880, č. XI/11, s. 485. Viz k tomu též F. ŠEBEK, *K vývoji farní správy Pardubic*, s. 51–52. K širším souvislostem souhlasu papeže k žádostem arcibiskupa Arnošta z roku 1359 viz Z. HLEDÍKOVÁ, *Arnošt z Pardubic*, s. 92–93.

1351 a o které jsme z dochované zakládací listiny podrobně informováni.⁴⁰⁾ Pardubickou mariánskou mši na rozdíl od té kladské svěřil Arnošt do péče zdejšímu klášteru cyriaků a zřejmě také zde zajistil patřičné hmotné zabezpečení pro kleriky, kteří se na jejím každodenním provádění podíleli. Tento program vyžadoval kvalitní pěvecké výkony a je pravděpodobné, že zde bylo dosahováno úrovně, se kterou se mohl arcibiskup Arnošt v září 1363 svému panovníkovi pochlubit. Karel IV. měl slavnostní liturgické obřady v oblibě a znal symboliku jejich variant. Na kvalitním chrámovém zpěvu mu záleželo, jak svědčí například jeho iniciativa při založení sboru mansionářů u kostela sv. Víta v Praze (1350). Velmi blízký mu byl i mariánský kult. Domněnku, že důvodem zastavení se Karla IV. v Pardubicích byla jeho účast na mariánské mši v kostele Zvěstování P. Marie, by mohlo podpořit i samo datum návštěvy – 14. září. Je to totiž oktáv Narození P. Marie a tento den byl, soudě podle kladské analogie, považován za svátek zvláště významný.⁴¹⁾

40) O kladské jitřní mariánské mši více viz naposledy Z. HLEDÍKOVÁ, *Arnošt z Pardubic*, s. 68, 251.

41) V kladské kanonii dostávali podle zakládací listiny na jitřní mariánskou mši tamní klerici v oktávách mariánských svátků přilepšení, podobně jako při některých dalších významných svátcích. Viz o tom Z. HLEDÍKOVÁ, *Arnošt z Pardubic*, s. 251.

VISIT OF CHARLES IV TO PARDUBICE IN 1363 AND HIS EXPECTED JOURNEY TO EAST BOHEMIA AND WROCLAW

The study addresses the problem of the purpose and circumstances of Charles's visit to Pardubice on 14 September 1363. The date is documented in an instrument issued by Charles IV for Fridrich V Hohenzollern, the burgrave of Nuremberg. At that time, Pardubice was a small serfdom town. Based on the documentary material and regarding the events around the quoted date, the author arrives at the hypothesis that Charles IV made the East Bohemia trip in September 1363 with the Queen Elizabeth of Pomerania. The royal cities Hradec Králové, Chrudim and Vysoké Mýto greeted the Queen who was given these cities as her dowry. At this occasion, Charles IV stopped at nearby Pardubice. At this hypothetically reconstructed journey, the Emperor shortly stopped at Kutná Hora (17 September) and continued to the Silesian town of Brzeg, (23 September) and Wrocław, returning via the Castle of Borow (11 September) and Kłodzko, (15 September) to Prague (3 October).

In the author's opinion, the reason to stop at Pardubice on 17 September 1363 was probably the invitation by the Prague Archbishop Arnošt of Pardubice and the Emperor's participation in the festive Morning Marian Mass accompanied by the choir performed antiphone *Salve Regiene* in the Church of Our Lady Annunciation in Pardubice. The mass was established by Arnošt of Pardubice with the Pope's approval before 1359 (participants who penitently approach a confession will be granted 100-day condonation). The mentioned Marian Mass was probably performed similarly to the Marian Mass established by Arnošt in 1351 at Kłodzko. The date of the Pardubice visit by Charles IV remarkably coincides with a major liturgy Marian Festival: Our Lady Birth Octave.